

MUZEUM STUTTHOF W SZTUTOWIE

Stutthof

ZESZYTY MUZEUM

3

DYREKTOR

mgr Janina Grabowska-Chalka

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO

1979

ROZDZIAŁ II

ORGANIZACJA OBOZU KONCENTRACYJNEGO STUTTHOF
(1 WRZEŚNIA 1939 – 7 STYCZNIA 1942)TWORZENIE ADMINISTRACJI NIEMIECKIEJ NA POMORZU GDAŃSKIM
(WRZEŚNIEN – PAŹDZIERNIK 1939)

Zgodnie z zarządzeniem Senatu WMG z 23 sierpnia 1939 roku gauleiter Forster został głową państwa WMG z tytułem Staatsoberhaupt. Jako szef państwa w dniu 1 września 1939 roku ogłosił ustawę o inkorporacji Wolnego Miasta do Rzeszy. Ustawa została zatwierdzona przez Hitlera¹. Teren WMG stał się częścią składową Niemiec.

W ramach przygotowań Niemiec do wojny z Polską utworzono sztaby szefa zarządu cywilnego, składające się z urzędników, działaczy NSDAP, oficerów policji, przedstawicieli przemysłu. Zadaniem ich było organizowanie niemieckiej administracji na zajętych przez wojsko terenach polskich. Sztaby te były przydzielane do poszczególnych armii atakujących Polskę. Szefem zarządu cywilnego przy 4. armii niemieckiej działającej na Pomorzu Gdańskim został SS-Oberführer Fritz Herrmann, były prezydent policji w Szczecinie². Po zajęciu Bydgoszczy w dniu 5 września Herrmann zjawiał się ze swoim sztabem w tym mieście i rozpoczął tworzenie administracji niemieckiej³. W swoim działaniu spotkał się kontradziałaniem Forstera, który także tworzył administrację niemiecką na Pomorzu, opierając się na mianowanych przez siebie urzędnikach pochodzących z Gdańska. Spór o stanowisko szefa zarządu cywilnego przy dowódcy 4. armii niemieckiej, którą dowodził gen. art. v. Kluge, rozstrzygnięto 5 września 1939 roku, odwołując Herrmanna z zajmowanego stanowiska. Szefem zarządu cywilnego został Forster, Herrmann zaś jego zastępcą⁴. Forster na tym stanowisku skupił w swoim ręku administrację cywilną na terenie całego przedwojennego województwa pomorskiego oraz na terenie byłego WMG. Wcześniej bowiem, 1 września, Forster został mianowany przez Hitlera szefem zarządu cywilnego w byłym

¹ D. Steyer, *op. cit.*, s. 62; tekst został opublikowany w „Danziger Neuste Nachrichten”, nr 204 z dnia 1 IX 1939 r.

² A. Czarnik, *Ruch hitlerowski na Pomorzu Zachodnim 1933—1939*, Poznań 1969, s. 161; autor podaje tytuł służbowy Herrmanna „Chef der Zivilverwaltung — Feind”.

³ *Tamże*, wg autora Herrmann urzędował w Bydgoszczy do końca września 1939 r.

⁴ Okupacja i ruch oporu w: H. Frank, *Dziennik*, Warszawa 1970, t. 1, s. 101.

WMG, przy dowódcy 3. armii, gen. v. K uchlerze, któremu operacyjnie podlegał teren byłego WMG⁵.

Celem uporządkowania systemu zarządzania na terenie ziem polskich przewidzianych do wcielenia do Rzeszy zarządzono w dniu 8 września 1939 roku utworzenie okręgów wojskowych. Dowódcą utworzonego dnia 14 września 1939 roku okręgu wojskowego Gdańsk—Prusy Zachodnie został gen. Fritz Heitz, a szefem zarządu cywilnego — Forster. Były prezydent Senatu WMG Artur Greiser został szefem administracji na terenie Wielkopolski⁶.

Forster już we wrześniu 1939 roku zorganizował niemiecką administrację na terenie Pomorza Gdańskiego, wykorzystując ją do realizacji planu eksterminacji ludności polskiej. Po rozmowie z Hitlerem w dniu 5 października otrzymał pełnię władzy na terenie Pomorza Gdańskiego, choć oficjalnie nadal podlegał gen. Heitzowi⁷.

Dnia 21 września Himmler powołał na wyższego dowódcę SS i policji w okręgu wojskowym Gdańsk—Prusy Zachodnie SS-Gruppenf uhrera Richarda Hildebrandta. Był on podporządkowany Forsterowi jako szefowi administracji, a podlegały mu wszystkie jednostki SS i policji na tym terenie⁸. Zajmujący faktycznie dotychczas to stanowisko SS-Brigadeführer Sch ufer został 9 października 1939 roku przeniesiony na stanowisko dowódcy Selbstschutzu w Łodzi, tym samym rozkazem Himmlera dowódcą XXVI okręgu SS w Gdańsku mianowany został SS-Oberführer Georg Ebrecht. Hildebrandtowi podlegał dowódca policji i służby bezpieczeństwa w Gdańsku SS-Obersturmbannführer Tr oger, dowódca policji porządkowej gen. mjr orpo v. Falkowsky, szef Selbstschutzu pomorskiego SS-Oberführer Ludolf v. Alvensleben, wydzielone oddziały SS, jak Wachsturmbann Eimann, SS-Heimwehr Danzig oraz Allgemeine SS⁹.

Dnia 8 października 1939 roku Hitler podpisał dekret o wcieleniu do Rzeszy z dniem 1 listopada 1939 roku Pomorza Gdańskiego, Wielkopolski i Górnego Śląska. W skład okręgu Rzeszy Prusy Zachodnie (Reichsgau Westpreussen) weszły: byłe Wolne Miasto Gdańsk, byłe województwo pomorskie oraz 6 powiatów na terenie Prus Wschodnich. Kolejny dekret Hitlera z 20 października 1939 roku wyznaczał termin wcielenia na 26 października. Z tym dniem na podstawie dekretu Hitlera i rozkazu z 26 października 1939 roku gen. Blaskowitza kończy się okres zarządu

⁵ K. M. Pospieszalski, *Hitlerowskie „prawo” okupacyjne w Polsce*, cz. 1: *Ziemia „wcielona”*, Poznań 1952, w serii: „Documenta Occupationis Teutonica”, t. 5, s. 30.

⁶ A. Czarnik, *op. cit.*, s. 162, utworzenie okręgów wojskowych zostało potwierdzone dekretem Hitlera z 25 września; M. Broszat, *Nationalsozialistische Polenpolitik 1939—1945*, Stuttgart 1961, s. 26.

⁷ M. Broszat, *op. cit.*, s. 29.

⁸ *Tamże*, s. 28.

⁹ *Tamże*, oraz Sz. Datner, *55 dni Wehrmachtum*, s. 144.

